

Groen uit de black box

Michiel Smit, Redactie Stadswerk magazine

Groen is waardevol en zelfs onmisbaar in iedere gemeente. Maar deze algemene waarheid verhuult dat groen vele gezichten heeft en dat burgers vele (veranderende) groenbehoeften hebben. Het wordt hoog tijd voor gemeentelijk groenbeleid dat recht doet aan deze diversiteit. De projectgroep Kwaliteitsnormering Openbaar Groen van de Vereniging Stadswerk werkt al jaren aan een vraagbaak voor gemeenten en is nu in de laatste fase van haar opdracht beland. Eind dit jaar verschijnt een Vraagbaak.

'Vogelaar-wijken krijgen 7,8 miljoen van LNV voor groene kwaliteitsimpuls'. Dit nieuws werd onlangs naar buiten gebracht. De strekking van het bericht zegt veel over hoe er gedacht wordt over groen: iets wat je inpluigt om een kwaliteitsimpuls te geven aan een wijk. Stedelijk groen speelt inderdaad een cruciale rol in de waardering van de omgeving. Uit de vastgoedwereld zijn studies bekend die het verband leggen tussen de waarde van een woning en het omliggende groen. Maar over hoe de relatie stedelijk groen - kwaliteit precies werkt is opvallend weinig bekend. De kennis die er wel is, is zeer gefragmenteerd en berust bovendien meestal niet op empirische gegevens. Vreemd eigenlijk in een land waar ruimtelijke kwaliteit zo in de belangstelling staat.

(foto: Lex Broere)

De projectgroep

Al in 2002 stelde Vereniging Stadswerk (vakgroep GNL) dit vast en formeerde de projectgroep Kwaliteitsnormering Openbaar Groen.

De projectgroep, bestaande uit Hans Kaptein, Rob van der Ham, Jaap Kuiper en Henk van der Kamp, heeft allereerst in kaart gebracht wat er aan kennis over ruimtelijke kwaliteit voorhanden is. Vervolgens is daar een theoretisch kader uit gedestilleerd. Men kon daarbij deels terugvallen op vaak gehanteerde tritsen:

- De ruimtelijke kwaliteit van een plek valt uiteen in gebruikswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde.
- Ontwerp, inrichting & beheer en gebruik zijn van invloed op deze waarden.

Het begrip ruimtelijke kwaliteit is echter een paraplu-begrip en laat zich lastig vertalen naar de dagelijkse praktijk. Daarom zijn specifiek voor groen acht waarden onderscheiden:

- Natuurwaarde
- Ruimtelijke of structurerende waarde
- Belevingswaarde
- Economische waarde
- Recreatieve (gebruiks)waarde
- Milieutechnische waarde
- Cultuurhistorische waarde
- Duurzaamheidswaarde

De projectgroep heeft later besloten de Economische waarde en de Duurzaamheidswaarde uit dit rijtje te schrappen. Duurzaamheid is te vergelijken met het begrip 'ruimtelijke kwaliteit': het is een paraplu-begrip en laat zich lastig vertalen naar de dagelijkse praktijk. Economische waarde is een optelsom van baten die voortvloeien uit de hier genoemde waarden.

Wanneer dus gesproken wordt over waardevol groen, zou eigenlijk expliciet gemaakt moeten worden over wat voor waarde men het precies heeft. En dat is precies waar het in de huidige praktijk aan ontbreekt. De projectgroep probeert in deze lacune te voorzien. Na het samenstellen van het theoretisch kader is aan een aantal auteurs, veelal afkomstig uit de wetenschappelijke wereld, gevraagd om essays te schrijven over de verschillende bouwstenen, zoals hierboven opgesomd. De opdracht daarbij is geweest om op een geordende manier op te schrijven wat men al weet, niet om kennis toe te voegen want die is in essentie al aanwezig.

De essays zijn nu bijna allemaal voltooid. Nu kan de laatste stap worden gezet in het project: het vastleggen van het materiaal in een soort vraagbaak of toolbox die professionals bij gemeenten houvast geeft bij het nemen van beslissingen. Bij wijze van spreken tot aan de keuze tussen tulpen of narcissen aan toe. Het is niet eenvoudig om theoretische beschouwingen om te zetten in een praktijkboek dat in iedere Nederlandse gemeente kan worden toegepast. Gelukkig hebben alle projectgroepleden ruime ervaring bij groenafdelingen van gemeenten. Daardoor zijn ze in staat om te beoordelen welke kennis van pas komt in het dagelijks werk en hoe die kennis het beste kan worden gepresenteerd.

Factor tijd

Één van de zaken die de projectgroepleden vanuit de praktijk kennen, is de factor tijd. De functie die groen vervult en de behoeften die burgers hebben wat betreft groen en recreatie, zijn de afgelopen jaren behoorlijk veranderd. Het is geen gewaagde voorspelling dat die veranderingen de komende jaren doorgaan. Een bekend voorbeeld is de toegenomen behoefte aan (openbare) barbecue- en picknickplekken omdat er etnische groepen bij zijn gekomen die daar behoefte aan hebben. En zo zijn er meer voorbeelden. Het handboek zal bestand moeten zijn tegen veranderingen als gevolg van de tijd. Dat is allereerst op te lossen door te onderscheiden welke behoeften niet veranderen. Dat is volgens een ruwe schatting van de projectgroep nog altijd circa 80 procent. Van de overige 20 procent moet je zorgen dat ze flexibel en aanpasbaar zijn. Een belangrijke notie daarbij is dat er bij het 'maken' van de openbare ruimte soms een te lange planhorizon wordt gehanteerd. Een gemiddelde stadsboom wordt niet ouder dan vijftig jaar, en van een gebouw is de economische levensduur zelfs na dertig jaar al verstreken. Met andere woorden: je hebt op de meeste plekken eens in de dertig à vijftig jaar de kans om het ingrijpend te veranderen. Daarbij kunnen de nieuwste behoeften van burgers worden meegenomen.

Gemeentelijke organisatie

Een ander aspect waarbij de lange praktijkervaring van de projectgroepleden van pas komt, is de verwevenheid van groenbeleid met de structuur van de gemeentelijke organisatie. In vroeger jaren - pakweg de eerste helft van de twintigste eeuw - was de plantsoendienst een duidelijk te onderscheiden entiteit. Het stadspark cq wandelpark was het domein van de plantsoendienst. In latere jaren zijn gemeentelijke organisaties om tal van redenen ingrijpend veranderd. Groenbeleid is sterk versnipperd geraakt en dat heeft ertoe bijgedragen dat kwaliteitsnormering niet goed uit de verf is gekomen. De projectgroep zal in de vraagbaak ook aandacht besteden aan dit aspect. Want zonder adequate organisatiestructuur is het vrijwel onmogelijk om de kwaliteiten van groen te onderscheiden, te wegen en vervolgens toe te passen in uitgekiend groenbeleid. <<